

Et Gensvar.

(I Anledning af Dr. Arups Anmeldelse af Nina Bangs »Skibsfartstabeller«).

Dr. Erik Arup har i Septbr.—Oktbr.-Hefte af »Nationaløkonomisk Tidsskrift« anmeldt de af mig udgivne »Skibsfartstabeller«. Jeg vil gerne bede den ærede Redaktion om Plads for nogle Bemærkninger i den Anledning.

Dr. Arup drøfter i sin Anmeldelse det Spørgsmaal, hvorvidt nu Tabellernes Tal er »rigtige« eller ej, og ved at prøve noget af Materialet for 1598 har han i Toldregnskaberne fundet en Fejl, der gaar igen i mine Tabeller: han har fundet en Skipper ved Navn Claus Federo, hvis Hjemsted tre Gange opgives som Rostock, én Gang som Stralsund, og han har, svarende hertil, fundet 3 rostockske og 1 stralsundsk Skib i Tabellerne. Dr. Arup mener nu, at »det havde dog sikkert været heldigere, om Udgifveren ved en Betragtning af Opgivelserne om denne Skipper i de foregaaende og efterfølgende Aar havde søgt at bestemme hans Hjemsted; her synes det ikke at være nødvendigt, at der, fordi der maaske blot er en Skrivefejl i Regnskaberne, saa ogsaa er en, omend ringe, Fejl i Tabellernes Tal«.

Til Oplysning for »Nationaløkonomisk Tidsskrifts« Læsere tjener nu, at de Skibsfartstabeller, jeg hidtil har udgivet, omfatter en lille halv Million Skibe, og at Tallet, naar hele Materialet engang foreligger bearbejdet, vil naa op over to Millioner. Nu stiller altsaa Dr. Arup den Fordring til Bearbejdelsen af et saa masseagtigt Materiale, at Udgifveren bør undersøge hvert eneste Skib for at se, om der ikke hist og her i Regnskaberne skulde være en Fejl, som kunde rettes!

Enhver, der kender lidt til et statistisk Arbejdes Tilblivelse, vil kunne forestille sig den Afskrivning af Navne fra Regnskaberne, den Udskrivning paa Navnesedler, den endeløse Kontrollering af de enkelte Navnesedler, der

Et Gensvar.

(I Anledning af Dr. Arups Anmeldelse af Nina Bangs »Skibsfartstabeller«).

Dr. Erik Arup har i Septbr.—Oktbr.-Hefte af »Nationaløkonomisk Tidsskrift« anmeldt de af mig udgivne »Skibsfartstabeller«. Jeg vil gerne bede den ærede Redaktion om Plads for nogle Bemærkninger i den Anledning.

Dr. Arup drøfter i sin Anmeldelse det Spørgsmaal, hvorvidt nu Tabellernes Tal er »rigtige« eller ej, og ved at prøve noget af Materialet for 1598 har han i Toldregnskaberne fundet en Fejl, der gaar igen i mine Tabeller: han har fundet en Skipper ved Navn Claus Federo, hvis Hjemsted tre Gange opgives som Rostock, én Gang som Stralsund, og han har, svarende hertil, fundet 3 rostockske og 1 stralsundsk Skib i Tabellerne. Dr. Arup mener nu, at »det havde dog sikkert været heldigere, om Udgifveren ved en Betragtning af Opgivelserne om denne Skipper i de foregaaende og efterfølgende Aar havde søgt at bestemme hans Hjemsted; her synes det ikke at være nødvendigt, at der, fordi der maaske blot er en Skrivefejl i Regnskaberne, saa ogsaa er en, omend ringe, Fejl i Tabellernes Tal«.

Til Oplysning for »Nationaløkonomisk Tidsskrifts« Læsere tjener nu, at de Skibsfartstabeller, jeg hidtil har udgivet, omfatter en lille halv Million Skibe, og at Tallet, naar hele Materialet engang foreligger bearbejdet, vil naa op over to Millioner. Nu stiller altsaa Dr. Arup den Fordring til Bearbejdelsen af et saa masseagtigt Materiale, at Udgifveren bør undersøge hvert eneste Skib for at se, om der ikke hist og her i Regnskaberne skulde være en Fejl, som kunde rettes!

Enhver, der kender lidt til et statistisk Arbejdes Tilblivelse, vil kunne forestille sig den Afskrivning af Navne fra Regnskaberne, den Udskrivning paa Navnesedler, den endeløse Kontrollering af de enkelte Navnesedler, der

maatte iværksættes, for at man kunde være sikker paa, at en manglende Gennemfart ét Sted ikke fandtes et andet Sted, og her maatte man altsaa have sin Opmærksomhed fæstnet ved, at ikke blot Stednavnet, men ogsaa Skipperens Fornavn eller hans Efternavn kan være skrevet fejl. Var nu først hele Afskrivningen og Udskrivningen foretaget, saa vilde Kontrolleringsarbejdet ved et saa sjældent Navn som Claus Federo vel være et overkommeligt Arbejde, og Rettelsen at Fejlen kunde blive fuldstændig sikker, men Forholdet er adskillig mere indviklet overfor de Tusinder af Skippere, der bærer Navne som Claus Clausen, Claus Cornelisen, Cornelis Clausen, Cornelis Cornelisen, Jan Clausen, Jan Cornelisen, Claus Jansen, Cornelis Jansen etc. etc. At det er umuligt at sætte et saadant Korrigeringsarbejde i Gang overfor mere end 400000 Skibe, tror jeg vil være alle Kendere af et statistisk Materiale indlysende.

Men Arbejdet er ikke blot paa Grund af sit enorme Omfang umuligt — det er til alt Held ogsaa ganske ørkesløst. Naar man sidder med et statistisk Materiale som det, der er det sædvanlige ved Studier over ældre Tiders Handelshistorie, og som Dr. Arup ogsaa omtaler, af hvilket man nøjsommelig uddrager et eller to Tal, da kræves der selvfølgelig den omhyggeligste Sigtning af Stoffet, men hvor man arbejder med et omfattende internationalt Materiale, der strækker sig over $3\frac{1}{2}$ Aarhundrede og næsten uafbrudt over 3 Aarhundreder, da er baade én og flere af saadanne Skrivefejl ganske ligegyldige — det forringer ikke med en Tøddel de Bidrag til Rostocks og Stralsunds Handelshistorie, som Toldregnskaberne giver, om Antallet af rostockske Skibe i 1598 skulde være 244 istedetfor de opgivne 243 og af stralsundske 119 istedetfor 120. Disse Tal kunde endda godt taale flere Fejl, før der kunde blive Tale om, at Materialet blev misvisende.

De Rettelser, der kræver Undersøgelser af hver enkelt Skippers Fornavn, Efternavn og Hjemsted og af hans Af-

gangshavn — thi ogsaa denne kan være fejlskrevet, saaledes at Skibet faar en fejlagtig Sejladsretning — de Rettelser har imidlertid intet at gøre med det, jeg har omtalt i Forordet til »Skibsfartstabellerne«, at Hundreder af Skibe har maattet flyttes fra deres Plads i Regnskabet til de Afdelinger, hvor de hører hjemme, før den egentlige Bearbejdelse har kunnet paabegyndes. Her er kun Tale om Rettelser i Regnskabernes Postering. Naar et Regnskab tæller sin Afdeling af f. Eks. nederlandske Skibe i Fart østpaa sammen til et saa og saa stort Tal, men der midt inde i Afdelingen er opført en Afdeling lybske Skibe eller for enkelte Dage en Journal over samtlige forbigående Skibe, eller der hist og her findes enkelte Skibe af anden Nationalitet eller nederlandske Skibe i Fart vestpaa — da er det, jeg har maattet flytte disse Skibe, men om Regnskabets Opgivelse om hver enkelt var rigtig, har jeg rigtignok ikke undersøgt.

Men selvfølgelig har jeg, før jeg henvendte mig til Carlsbergfondet om dette store og kostbare Arbejde, undersøgt Dele af Materialet for at blive klar over, hvilken Rolle Fejlene spillede, og om Materialet i det hele var paalideligt. Til de første Aar, jeg bearbejdede, udtømte jeg ikke blot alle de Oplysninger, Regnskabet over Indtægterne af Tolden kunde give, men jeg brugte ogsaa til Kontrollering de Oplysninger om Skibsfarten, som Regnskabet over Udgifterne af Tolden indeholdt, og jeg fandt ved dette Arbejde, at Toldregnskaberne er et Materiale med smaa Unøjagtigheder hist og her, foraarsagede ved Fejlskrivning, og med de Mangler, der naturlig knytter sig dertil, at den oprindelige Hensigt med at føre dem jo netop var at holde rede paa Tolden, ikke paa Handelen, men i det store og hele et baade i bogstavelig og overført Betydning mageløst Materiale.

Naar jeg ovenfor har kunnet udtale mig saa udførligt om det store Arbejde, der vilde være nødvendigt for at kunne rette Regnskabernes Smaa fejl, da er det ikke øst af min Fantasi, men det er, fordi jeg har udført dette

Arbejde, ganske vist ikke Aar for Aar, men for hvert 10de Aar, for de Aar, over hvis fuldstændige Ladninger jeg udgiver Tabeller. Her har jeg fulgt hver enkelt Skipper, og jeg har rettet Fejlene, for saa vidt som det lod sig gøre, men det var ikke mit Formaal med dette store Arbejde at finde disse ligegyldige Fejl. Mit Formaal var at fremskaffe Oplysninger om, til hvor stor en Flaade Antallet af passerede Skibe svarede, hvor hyppigt det enkelte Skib passerede Sundet, og hvilket Udslag Storebælts-Passagen gav sig i Form af manglende Gennemfarer. Om disse Forhold, som jeg kun kan oplyse for hvert 10de Aar, vil det omtalte Bind om Ladningerne hvert 10de Aar indeholde Tabeller.

Jeg vilde dernæst gerne til Slut gøre en Bemærkning om Tydningen af det forvanskede Stednavn »Seszedewetzin«. Det er muligt og vel endogsaa meget sandsynligt, at Dr. Arup har Ret i sin Fortolkning af dette Navn som *Civita vecchia* — men ligger Grunden til, at Dr. Arup har kunnet tyde det, netop ikke i det Princip, jeg har fulgt ved min Bearbejdelse, og som her har vist sig saa fortræffeligt, at jeg, hvor Sporet er sluppet op for sig selv, og hvor heller ikke Forskere, som jeg har raadspurgt, har kunnet finde Sporet, at jeg der har tilføjet saadanne Oplysninger fra Regnskaberne, som er karakteristiske, og som kan lede paa Sporet? Havde Dr. Arup ikke fundet den Oplysning om Allun-Ladningen i mine Tabeller, men havde han maattet ty til selve Regnskabet for at finde den, da havde der været Grund til i den Anledning at rejse Indvendinger mod Udgivelsen, men nu er det grundløst. Thi det kan ikke være Pligt for den, der udgiver et statistisk Materiale, der berører Lande fra Spitzbergen til Guineakysten og Sydamerika, og som spænder over Aarhundreder, at kunne løse alle de Vanskeligheder, et saadant Materiale frembyder, eller at kunne værdsætte efter Fortjeneste alle de enkelte Oplysninger, det giver. Men det er Udgiverens Pligt at ordne det kaotiske Stof, at sammentrænge i saa faa og saa overskuelige Kolonner

som muligt de talmæssige Oplysninger, der kan hentes af Materialet, og dog samtidig lægge alle Enkeltheder vedrørende de statistiske Oplysninger frem, saa at de Forskere, der skal bruge Materialet, med Lethed kan udsøge af det, hvad de har Brug for, og ud fra deres Specialstudier baade kan løse de Vanskeligheder, der frembyder sig, og stille de Oplysninger, der gives, i den rette Belysning. At tjene Forskningen med dette beskedne, men dog omfattende Arbejde, har været min Opgave. At der kan klæbe Mangler ved mit Arbejde, er vel kun rimeligt, saa ganske uden Forbilleder, som jeg har staaet, og en Drøftelse heraf kan jo kun være gavnlig, men Brugeren af disse Tabeller maa kun ikke forlange en i personlige Enkeltheder gaaende Udtømmelse af Stoffet; en saadan Udtømmelse vilde kræve Menneskeliv og saa enorme Udgifter, at Tanken om en Udgivelse vilde være dødfødt, og en saadan Udtømmelse er ogsaa overflødig. Jeg mener at have truffet et Valg, der kan tilfredsstille Forskningens rimelige Krav, ved at give en summarisk Oversigt over Skibsfarten Aar for Aar og ved hvert 10de Aar at give en fuldstændig Bearbejdelse af Skibsfart og Ladninger, hvortil der desuden, efter at Carlsbergfondet har stillet de store Midler, som det vil kræve, til Raadighed, vil blive føjet endnu et Bind med Opgivelser Aar for Aar over Omfanget af Transporten af visse Varer som Salt, Sild, Vin, Tekstil, Korn, Træ, Jærn og endnu flere, hertil endvidere knyttet en — forsaavidt som det lader sig gøre — sammenhængende Prisstatistik.

I hvor forskellige Retninger de udkomne Skibsfartstabeller — netop som det altid under Arbejdet har staaet for mig — vil kunne bruges i den historiske Forsknings Tjeneste, hvorledes de kan bruges baade til Korrektur og til Bekræftelse og Udvidelse af tidligere Opfattelser, og hvorledes de kan føre ind paa helt nye Baner, herpaa nar Professor Kernkamp i Utrecht i sin Anmeldelse i dette Foraar fremdraget en Række interessante Eksempler.

Nina Bang f. Ellinger.